

อิทธิพลการปฏิบัติตนของครูบาศรีวิชัยต่อสังคมไทยภาคเหนือ

The Behavioral Influence of Kruba Srivichai towards Northern Thai society

สุบิน วันนันทา Subin Wannanta

เจริญ กันทะวงศ์ jarle kantavong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

alenkantavong@gmail.com

บทคัดย่อ

ครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งที่ทรงอิทธิพลอย่างต่อเนื่องต่อการปฏิบัติของชาวพุทธไทยภาคเหนือตั้งแต่ท่านยังมีชีวิตอยู่ จวบจนครูบาเจ้าศรีวิชัยมรณภาพเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2481 ณ วัดบ้านปาง จังหวัดลำพูน ปัจจุบัน มีนาคม 2566 เป็นเวลา 86 ปี แต่กระนั้น อิทธิพลร่องรอยการปฏิบัติตนของท่านยังหลงเหลือที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรการปฏิบัติตามหรือเดินตามรอยครูบาเจ้าศรีวิชัย จวบจนปัจจุบัน ได้แก่

- 1) อิทธิพลการงดการฉันเนื้อ
- 2) อิทธิพลการสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม
- 3) อิทธิพลการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน
- 4) อิทธิพลการอบรมสั่งสอนศรัทธาประชาชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม
- 5) อิทธิพลการเทศนาสั่งสอน พร้อมกับเผยแพร่พุทธศาสนาด้วยการจาริกธุดงค์วัตร

อิทธิพลทั้ง 5 ประการข้างต้นทำให้ชาวไทยพุทธภาคเหนือต่างให้ความสำคัญและยังคงมุ่งมั่นต่อการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อคำสอนทั้งหลายที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยท่านสั่งสอนไว้อย่างเหนียวแน่น อีกทั้งยังมีกานขับเคลื่อนและผลักดันผลของงานของท่านไปสู่การยกฐานะการเป็นบุคคลสำคัญของโลก โดยกลุ่มคนที่ยังระลึกถึงคุณงามความดีที่ท่านได้ฝากจารึกไว้ในสังคมไทยภาคเหนือ

คำสำคัญ : อิทธิพลการปฏิบัติตน, ครูบาศรีวิชัย, สังคมไทยภาคเหนือ.

Abstract

Kruba Chao Srivichai was a monk who influenced the practice of Northern Thai Buddhists since he was alive as far as Kruba Chao Srivichai passed away on February 21, 1938 at Wat Ban Pang, Lamphun Province. At present, March 2023, it is for 86 years. However, the influence of trail of his conduct remained that affected the behavior in compliance or following the path of Kruba Chao Srivichai until now, as follows:

- 1) The influence on abstaining from having meat
- 2) The nfluence on building and renovating the monastery
- 3) The influence on practicing Vipassana Meditation
- 4) The influence on training of the people's faith for adhering to morality
- 5) The influence on preaching along with Buddhism propagation by Dhutanga

The above 5 influences made Thai Buddhists in the Northern, they gave importance and focused on conducting themselves properly towards all teachings that Kruba Chao Srivijaya taught firmly. It also has driven and pushed his work to be raised as an important person in the world by a group of people who still regard the virtues of him who inscribed in northern Thai society.

Keywords: The Behavioral Influence, Kruba Sriwichai, Northern Thai society.

บทนำ

คำว่า "ตนบุญ" หรือ "นักบุญ" อันมีความหมายเชิงยกย่องว่าเป็นนักบวชที่มีคุณสมบัติพิเศษ อาจพบว่าการเรียกอีกว่า ครูบาเจ้าศรีวิชัย พระครูบา ศรีวิชัย ครูบาศีลธรรม หรือ ทุเจ้าสิริ (อ่าน"ตุ้ เจ้าสิริ") แต่พบว่าท่านมักเรียกตนเองเป็น พระชัยยาภิกขุ หรือ พระศรีวิชัยชนะภิกขุ ซึ่งในสมัยที่ครูบาศรีวิชัยหรือนายอินท์เพื่อนยังเป็นเด็กอยู่นั้น หมู่บ้านดังกล่าวยังกันดารมากมีชน กลุ่มน้อยอาศัยอยู่มากโดยเฉพาะชาว ปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง) ในช่วงนั้นบ้านปางยังไม่มีวัดประจำหมู่บ้าน ซึ่งครูบาศรีวิชัยเป็นผู้มีศีลาจารวัตรทั้งดงามและเคร่งครัด โดยที่ท่านงดการเสพ หมายก เมี่ยง บุหรี่ โดยสิ้นเชิง ท่านงดฉันเนื้อสัตว์ตั้งแต่เมื่ออายุได้ ๒๖ ปี และฉันอาหารเพียงมือเดียว ซึ่งมักเป็นผักต้มใส่เกลือกับ

พริกไทเล็กน้อย บางทีก็ไม่ฉันทัวทั้ง ๕ เดือน คงฉันทัวเฉพาะลูกไม้หุ้มมันเท่านั้น นอกจากนี้ท่านยังงดฉันทัวผักตามวันทั้ง ๗ คือ วันอาทิตย์ ไม่ฉันทัวผักแพง, วันจันทร์ ไม่ฉันทัวแตงโมและแตงกวา, วันอังคาร ไม่ฉันทัวมะเขือ, วันพุธ ไม่ฉันทัวใบแมงลัก, วันพฤหัสบดี ไม่ฉันทัวกล้วย, วันศุกร์ ไม่ฉันทัวเตา (อ่าน"เตา"-สาหร่ายน้ำจืดคล้ายเส้นผมสีเขียวชนิดหนึ่ง), วันเสาร์ ไม่ฉันทัวบอน นอกจากนี้ผักที่ท่านจะไม่ฉันทัวเลยคือ ผักบุ้ง ผักปลอด ผักเปลว ผักหมากขี้กา ผักจิก และผักเหือด-ผักฮั้(ไปไม่เลียบอ่อน) โดยท่านให้เหตุผลว่า ถ้าพระภิกษุสามเณรรูปใดงดได้ การบำเพ็ญกัมมัฏฐานจะเจริญก้าวหน้า ผิวพรรณจะเปล่งปลั่ง ธาตุทั้ง 4 จะเป็นปกติ ถ้าชาวบ้านงดเว้นแล้วจะทำให้การถือศีลภาวนาอดทนนัก ครูบาศรีวิชัยมีความปรารถนาที่จะบรรลุธรรมะอันสูงสุดดังปรากฏจากคำอธิษฐานบารมีที่ท่านอธิษฐานไว้ว่า “...ตั้งปรารถนาขอให้ได้ถึงธรรมะ ยึดเหนี่ยวเอาพระนิพพานสิ่งเดียว...” (ไพรินทร์ ณ เวณิศา, 2560)

ด้วยหลักปฏิบัติตนอย่างนี้และหลักคำสอนที่มุ่งสู่กิจกรรมการดำรงชีวิตในปัจจุบันทำให้สามารถเข้าถึงจิตใจและการให้ความเคารพศรัทธาต่อครูบาศรีวิชัยจากประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะสังคมไทยภาคเหนือจะให้ความสำคัญและประพฤติปฏิบัติตามแบบอย่างและตามคำสอนที่ครูบาวิชัยได้สั่งสอนไว้ เช่น การไม่ฉันทัวเนื้อตลอดชีวิตโดยเฉพาะในชุมชนกะเหรี่ยงทั้งหมู่บ้านของชุมชนพระพุทธบาทห้วยต้ม อ.ลี้ จ.ลำพูน ซึ่งมีความใกล้ชิดและยึดคำสอนได้เป็นอย่างดี เป็นต้น ดังนั้น ครูบาศรีวิชัยนับได้ว่าเป็นครูบาต้นแบบของครูบาในยุคหลังที่ผ่านมา วัตรปฏิบัติของครู บาศรีวิชัยมุ่งเน้นในเรื่องของการบำเพ็ญสมาธิภาวนาและการเป็น “ต้นบุญ” คือ การสาธารณ สงเคราะห์ ครูบาศรีวิชัยได้เป็นประธานในการก่อสร้าง รวมถึงบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามเกือบ ทุกแห่งภาคเหนือ ตามที่ได้รับการบันทึกไว้ในหนังสืออัตชีวประวัติครูบาศรีวิชัยหลายๆ เล่ม จำนวน ถึงร้อยกว่าวัด นับได้ว่าครูบาศรีวิชัยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวัดวาอารามต่าง ๆ ให้เป็นศูนย์ รวมทางด้านจิตใจของพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก การสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม ถือเป็นกิจกรรมหลักที่สำคัญที่สุดในกระบวนการของครูบาเจ้าศรีวิชัย โดยพุทธสถาปत्यกรรม ทั้งหมด ก่อปรด้วย พระธาตุเจดีย์ วิหาร โบสถ์ หอธรรม มณฑปรอยพระบาทและเสนาสนะอื่น ๆ รวมถึงสาธารณประโยชน์ เช่น ถนน สะพาน โรงพยาบาล โรงเรียน เปรียบเสมือนการสร้างทาน ให้ผู้คนมาราบไ้หัวบูชา ได้มาใช้สอย ถือเป็นตัวแทนของผลบุญที่ใช้ในการบำเพ็ญเพียรบารมี อย่างหนึ่งของครูบาเจ้าศรีวิชัย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หรือที่เรียกว่า “หน้าหมู” (พระนฤพันธ์ ญาณิสโร, 2562 : 212)

กล่าวได้ว่า อิทธิพลการปฏิบัติของครูบาศรีวิชัยต่อสังคมไทยภาคเหนือมีความสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่มากขึ้นเรื่อยแม้กระทั่งในปัจจุบันมีขบวนการยกระดับความเข้มแข็งไปสู่การขอเสนอชื่อของครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นบุคคลสำคัญของโลกนับได้ว่าการกระทำดังกล่าวจะเป็นยกย่องคุณค่าและปฏิบัติ รวมทั้งคำสอนและสิ่งที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยได้ยึดถือเป็นแนวทางการทำงานมาโดยตลอด ได้แก่ 1) อิทธิพลการงดการฉันทะ 2) อิทธิพลการสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม 3) อิทธิพลการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน 4) อิทธิพลการอบรมสั่งสอนศรัทธาประชาชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม และ 5) อิทธิพลการเทศนาสั่งสอน พร้อมกับเผยแพร่พุทธศาสนาด้วยการจาริกธุดงค์วัตร ซึ่งประเด็นเหล่านี้ล้วนแล้วยังคงดำเนินต่อไปในสังคมไทยภาคเหนือภายหลังจากครูบาศรีวิชัยได้มรณภาพลงไป และจนถึงปัจจุบันยังมีการสืบทอดเจตนารมณ์ไว้อย่างเหนียวแน่นของประชาชนในภาคเหนือ

การปฏิบัติตนของครูบาศรีวิชัย

จากข้อมูลในหนังสือ สารประวัติครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาของ สิงหะ วรรณสัย ได้ระบุข้อมูลชีวิตขั้นต้นของ ครูบาเจ้าศรีวิชัย ไว้ว่า ท่านเกิดในปีชวด เดือน 9 เหนือ หรือเดือน 7 ของภาคกลาง ตรงกับวันขึ้น 11 ค่ำ จ.ศ. 1240 เวลาพลบค่ำ ซึ่งตรงกับวันอังคารที่ 11 มิถุนายน พ.ศ.2421 ที่บ้านปาง ตำบลแม่ตืน ในปัจจุบันคือ ตำบลศรีวิชัย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน และเมื่อครั้งยังเป็นหนุ่มน้อยอายุ 17 ปี นายเพื่อนได้เข้าสู่เส้นทางธรรม บวชเป็นเณรที่วัดบ้านปาง ร่ำเรียนวิชาต่าง ๆ กับครูบาชาติติยะ เมื่อสามเณรอินตาเพื่อนมีอายุย่าง 21 ปี ก็ได้อุปสมบทเป็นพระที่วัดบ้านโฮ้งหลวง จังหวัดลำพูน ได้รับฉายานามว่า "สิริวิโยภิกขุ" หรือ "พระศรีวิชัย" เป็นที่ร่ำลือกันว่า ท่านเป็นผู้มีศรัทธาจารวัตรที่งดงามและเคร่งครัด อาทิ ท่านงดการเสพหมาก เมี่ยง บุหรี่ นอกจากนี้ยังงดฉันทะสัตว์ ตั้งแต่เมื่ออายุ 26 ปี และฉันอาหารเพียงมือเดียว ซึ่งมักจะเป็นผักต้มใส่กับเกลือและพริกไทย ด้วยจริยวัตรอันเคร่งครัดของท่าน ทำให้เกิดแรงศรัทธาแก่เหล่าพุทธศาสนิกชน กระทั่งรวบรวมเหล่าพุทธศาสนิกชนทำการสร้างทางเดินขึ้นดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ได้เป็นผลสำเร็จ โดยเริ่มสร้างเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2477 และสร้างเสร็จเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2478 นอกจากนี้ที่ท่านจะสร้างทางขึ้นดอยสุเทพแล้ว ท่านยังได้จัดการสังคายนาพระไตรปิฎกฉบับล้านนาไทย รวมทั้งการสร้าง และบูรณวัดต่าง ๆ หลายวัด ท่านเป็นผู้ทรงศีล จนได้รับขนานนามว่า “พระครูบาศีลธรรมเจ้า” (สิงหะ วรรณสัย, ออนไลน์)

จากการจัดประชุมเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2565 คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดการบรรยายหัวข้อ ‘ครูบาศรีวิชัยกับการเมืองสมัยใหม่ในล้านนา’ ซึ่งเป็น

การบรรยายครั้งแรกในชุดโครงการเสวนาวิชาการ ‘รัฐ ศาสนา และการเมือง’ โดยมี แคเธอรีน บาววี (Katherine A. Bowie) ศาสตราจารย์ด้านมานุษยวิทยาจากมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน-แมดิสัน สหรัฐอเมริกา เป็นผู้บรรยาย เป็นนักวิชาการที่มีงานวิจัยในประเด็นเรื่องการเมือง วัฒนธรรม และความเชื่อของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะภาคเหนือ (เชียงใหม่) ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาภาคสนามของบาววีตั้งแต่ทศวรรษ 1980 หนังสือเล่มสำคัญของบาววี ได้แก่ *Rituals of National Loyalty: An Anthropology of the State and the Village Scout Movement in Thailand* (1997) ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอันรุ่มรวยด้วยข้อมูลจากกลุ่มลูกเสือชาวบ้านหรือ ‘ฝ่ายขวา’ ในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ดูเหมือนว่าความสนใจทางวิชาการในระยะหลังๆ ของบาววีจะเป็นการศึกษาเรื่องศาสนาพุทธกับความเป็นท้องถิ่นมากขึ้น เช่น *Of Beggars and Buddhas: The Politics of Humor in the Vessantara Jataka in Thailand* (2017) วิเคราะห์การเทศน์มหาชาติหรือการ ‘ตั้งธรรมหลวง’ ตามภาษาท้องถิ่นเหนือ ซึ่งมีรูปแบบและเนื้อหาเชิงตลกเสียดสี และงานวิจัยเรื่อง *Khruba Srivichai: From Sacred Biography to National Historiography* ซึ่งเป็นการศึกษาประวัติ ‘ครูบาศรีวิชัย’ พระเถระชื่อดังจากล้านนา จากการค้นคว้ามาระยะเวลาหนึ่ง บาววีค้นพบว่าการศึกษาประวัติชีวิตของครูบาศรีวิชัยอย่างละเอียดจะทำให้เราเข้าใจประวัติศาสตร์ของล้านนาในอดีต นอกจากนี้ยังเผยให้เห็นกระบวนการก่อรูปของรัฐ-ชาติสมัยใหม่ (nation-state) ของไทยในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 และยังสะท้อนว่ากระบวนการดังกล่าวส่งผลต่อชีวิตคนในท้องถิ่นอย่างมาก จนเกิดความไม่พอใจ ต่อต้าน ขัดขืน กระทั่งยอมสยบอย่างไม่สู้เต็มใจนักในที่สุดได้อย่างไร ซึ่งสรุปว่าครูบาศรีวิชัยในฐานะศูนย์รวมจิตใจและผู้นำที่มีเครือข่ายกว้างจึงถูกจับตามอง ยิ่งไปกว่านั้น นอกจากเครือข่ายที่เป็นเจ้าล้านนาแล้ว ครูบายังมีสานุศิษย์เป็นกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ ตั้งแต่ชาวกะเหรี่ยง ไทยอง ไทใหญ่ ฉาน หรือคนจีน ซึ่งกินอาณาบริเวณกว้างขวางไปถึงประเทศเพื่อนบ้านอย่างรัฐฉานและเชียงตุงทำให้อำนาจรัฐไทยเกรงกลัวต่ออำนาจและอิทธิพลดังกล่าวอย่างมาก (แคเธอรีน บาววี (Katherine A. Bowie)), 2565, ออนไลน์)

แม้ว่าบางช่วงบางตอนของชีวิตจะทำให้เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความรู้ของคนไทยภาคเหนือจนทำให้เกิดคติต่าง ๆ โดยเฉพาะการตั้งตัวเป็นผู้มีอิทธิพลต่อต้านอำนาจรัฐไทยส่วนกลางแต่ท่านก็ได้กังวลและหวาดกลัวใด ๆ เพราะหลักปฏิบัติและคำสอนของครูบาศรีวิชัยดังกล่าวย่อมทำให้เกิดกระแสและอิทธิพลต่อคนไทยภาคเหนืออย่างมากมายนั่นจะทำให้ชาวบ้านได้ระลึกไว้ตลอดเวลาในการถอนความลุ่มในของกลุ่มของ **โลกธรรมแปด** ประการที่เด่นชัดท่านสอนว่า “เครื่องประดับ

ขัตติยนารีทั้งหลาย มีแก้วแหวนเงินทอง เป็นต้นหากามคุณ เหมือนดั่งน้ำผึ้ง แห้วาพิษ สำหรับน้ำ ความทุกข์มาใส่ตัวมีประโยชน์สิ่งใดเลย” นอกจากนี้ยังมีคำสอนเรื่องบุญกิริยาวัตถุที่ชาวบ้านสามารถ เข้าถึงได้ง่ายที่เน้นว่า “เมื่อเวลายังอยู่สบายนี้ ไม่ควรจะถือว่่ายังเป็นเด็กหนุ่มน้อย ถ้าแก่มาแล้วจึงค่อย ทำบุญนั้น เป็นผู้มีความประมาทคิดผิด” และท่านเตือนอีกว่า “ขอให้ศิษย์ทั้งหลาย ให้ถือปฏิบัติ บำ เพ็ญความดีดังรูปปั้นนี้ให้ยึดมั่นในพระวินัย ให้มีเมตตากฎาต่อประชาชนโดยเสมอหน้ากัน อย่า เลือ กที่รักมักที่ชัง จงบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สาธารณะอบรมครุทธาประชาชนให้อยู่ในศีลกินในธรรม ปกติ ประชาชนนั้นมีความดีอยู่ในตัวมากบ้างน้อยบ้างไม่เสมอกัน ก็เลศต้นหล้างแวดล้อม ทำให้พวก เขา หลงผิดคิดทำบาปอกุศลต่าง ๆ นานาไปตามอารมณ์อันรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จงพยายามสั่งสอนอบรม ครุทธาประชาชนให้เข้าใจถึงธรรมะความเป็นจริงของชีวิตในโลกนี้และโลกหน้าเกิด”^๔ อันเป็นหลัก เกี่ยวกับปรีชาธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ครูบาเจ้าพยายามเชื่อมโยงให้เป็นคาถา ให้พุทธศาสนานิ ชนได้เห็นความสำคัญของพระรัตนตรัย นอกจากนี้ยังมีคำสอนที่เกี่ยวกับสังคัม เช่น **หลักสังคหวัตถุ 4** คือ หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการ สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ซึ่งหลักธรรมในข้อนี้ครูบาศรีวิชัยจะเน้น ท่านจะสอนให้คนรักและสามัคคี กัน เป็นอย่างมาก ซึ่งจะเห็นจากที่ท่านได้สร้างทางขึ้นดอยสุเทพมีผู้คนจากหลายองค์การเข้ามา ช่วยเหลือ ท่านอย่างพร้อมเพรียงกัน แสดงถึงมีความกลมเกลียวกัน **หลักศีลธรรม** คือ หลักแห่งการ งดด้วยจาก การสร้างความเดือดร้อนและขัดแย้งให้แก่ผู้อื่น พร้อมทั้งสร้างคุณประโยชน์แก่สังคัม มากมาย และ หลักการระลึกถึงบารมี 30 ทศโดยให้ชาวบ้านได้จดจำและท่องจำคาถา ซึ่งก็เป็นเรื่อง ของการท่องจำ ให้ขึ้นใจเกี่ยวกับบารมีของพระพุทธเจ้านั้นเอง พูดง่าย ๆ ว่าให้เห็นความสำคัญของ คุณของ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ซึ่งเมื่อใครได้ยึดถือปฏิบัติ ท่องจำก็อาจจะทำให้แคล้วคลาด จากสิ่ง ชั่วร้ายทั้งหลาย โดยยึดเอาคุณ พระรัตนตรัยมาเป็นแนวทางยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (สามารถ บุญรัตน์, 2560)

กล่าวได้ว่า การปฏิบัติของครูบาเจ้าศรีวิชัยได้ปรากฏในเอกสาร งานวิจัย งานเขียนต่าง ๆ มากมายที่สามารถยืนยันยืนยันความเป็นตนอย่างเปิดเผยต่อสาธารณะชนและคนไทยทั้งหมด ยิ่งไปกว่านั้น คนไทยภาคเหนือกลับได้รับอิทธิพลต่อปฏิบัติและความกล้าหาญในการแสดงตนเป็นชาวพุทธที่ดีใน การปลุกชีวิต และวัฒนธรรมของตนเองตามแบบอย่างทีครูบาเจ้าศรีวิชัยได้ปฏิบัติมาอย่างเคร่งครัดใน หลาย ๆ เรื่อง การงดทานเนื้อหันไปทานมังสวิรัต การนุ่งห่มจีวรสีกรัก การถือพัดใบลาน การห้อย ลูกประคำ และการถือไม้เท้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังเกิดองคพาพในการผลักดันให้ครูบาเจ้าศรีวิชัย

ได้รับเป็นบุคคลสำคัญของโลกแล้วแต่เกิดจากแรงศรัทธาต่อท่านผู้ประพจน์ปฏิบัติชอบในฐานะพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาอย่างหาที่สุดมิได้จนกลายเป็นวัฒนธรรมร่วมของคนไทยภาคเหนือมีความรักสามัคคีกันโดยลักษณะต่าง ๆ เช่น การพัฒนาสังคมจะมีคำว่า งานหน้าหมู่ที่แสดงถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยปรากฏจากหลักฐานว่าจังหวัดลำพูนเป็นที่ 1 ในเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมต่าง ๆ เป็นต้น

อิทธิพลการปฏิบัติตนของครูบาศรีวิชัยต่อสังคมไทยภาคเหนือ

ปฏิปทาของครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นที่เลื่องลือต่อคนไทยภาคเหนืออย่างชัดเจน รวมทั้งคนไทยทั่วไปที่มาเที่ยวและหรือเยือนในภาคเหนือต่างรับรู้ถึงอิทธิพลและความสำคัญของครูบาเจ้าศรีวิชัยจนต้องยอมรับและปฏิบัติตามประเพณีสำคัญ ๆ ที่ยึดโยงกับครูบาเจ้าศรีวิชัย เช่น ประเพณีสงกรานต์ครูบาศรีวิชัย งานประเพณี 11 มิถุนายน ตักถอยบูชาครูบาศรีวิชัย งานไหว้สาครูบาศรีวิชัย การพ่อนถวายครูบาศรีวิชัย การตามรอยครูบาเจ้าศรีวิชัยนิกายแห่งล้านนา การเดินตามเส้นทางธรรม ของ 'ครูบาศรีวิชัย' ตนบุญแห่งล้านนา และประเพณีรับน้องขึ้นดอยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อเป็นการก้าวเดินตามรอยทางของครูบาเจ้าศรีวิชัย เป็นต้น นอกจากนี้ในเชิงสังคมยังมีชุมชนพระพุทธบาทห้วยต้มได้ปฏิบัติตามคำสอนอย่างเคร่งครัดซึ่งเมื่อวิเคราะห์แล้วจะสามารถสังเคราะห์อิทธิพลของครูบาเจ้าศรีวิชัยในสังคมไทยภาคเหนือดังนี้

1) อิทธิพลการงดการฉันทน์เนื้อ ซึ่งเป็นหมู่บ้านแห่งศรัทธาเส้นทางแห่งธรรมกับชุมชนมังสวิรัต "ชุมชนพระพุทธบาทห้วยต้ม" ชาวบ้านของที่นี่เป็นชาวปกากะญอหรือชาวกะเหรี่ยง ภายในชุมชนมีการจำลองวิถีชีวิต ทั้งบ้านเรือนโบราณ และสาธิตวิธีการทอผ้า ที่ยังคงทอด้วยวิธีโบราณที่เรียกว่า กี่เอด ด้วยการร้อยเรียงเส้นด้ายที่ละเส้น ด้วยความบรรจง ชาวบ้านอยู่อย่างพอเพียง ไม่มีไฟฟ้า ผู้หญิงส่วนใหญ่มีอาชีพทอผ้า ส่วนผู้ชายมีอาชีพรับจ้างทั่วไป บ้านแต่ละหลังสร้างด้วยความเรียบง่าย และมีกองฟืนสำหรับหุงต้มไว้ใต้ถุนบ้าน สิ่งที่ทำให้ชุมชนนี้มีความแตกต่างจากที่อื่น ๆ คือ ผู้คนในหมู่บ้านพร้อมใจรักาศิล ปฏิบัติธรรม และทานอาหารมังสวิรัต ซึ่งเป็นแบบอย่างของชุมชนพระพุทธศาสนาที่แท้จริง (วิมล สุขแดง, ออนไลน์) แม้ว่าชุมชนนี้จะให้ความสำคัญต่อหลวงปู่ครูบาชัยยะวงศาพัฒนามาก็ตามแต่หากมองถึงอิทธิพลจะได้สัมผัสกันของการปฏิบัติตนที่สอดคล้องกับคำสอนของครูบาเจ้าศรีวิชัยจนกลายเป็นวัฒนธรรมชุมชนเชิงการท่องเที่ยวภาคเหนือในปัจจุบัน

2) อิทธิพลการสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม ครูบาเจ้าศรีวิชัย ได้ชื่อว่าเป็นพระนักพัฒนาโดยแท้ ท่านเป็นผู้นำพัฒนาวัดบ้านปางเป็นแห่งแรก ก่อสร้างปฏิสังขรณ์กุฏิ วิหาร โบสถ์

และให้ชื่ออารามใหม่นี้ว่า “วัดจอมศะหรีทรายมูลบุญเรือง” แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงเรียกว่า “วัดบ้านปาง” นอกจากนั้นท่านยังได้ปลูกสร้างปฏิสังขรณ์วัดวาอารามและถาวรวัตถุทางศาสนาอีกหลายสิบวัดในแผ่นดินล้านนา เช่น วัดพระธาตุหริภุญชัยลำพูน, วัดเชียงยืน, วัดพระพุทธรูปตากผ้า, วัดจามเทวี, วัดพระสิงห์, วัดสวนดอก, วัดศรีโสดา, วัดพระแก้วดอนเต้าลำปาง เป็นต้น ด้วยเห็นว่าท่านเป็นนักบุญที่เปี่ยมล้นบารมี มีสาธุชนทั่วทุกสารทิศให้ความเคารพยกย่องอย่างกว้างขวาง อันจะเป็นบาทฐานให้การบูรณะพระวิหารหลวงสำเร็จได้โดยง่าย นอกเหนือจากพระวิหารหลวงแล้ว ยังได้บูรณะซ่อมแซมวิหารพระพุทธ วิหารพระเจ้าทันใจ วิหารพระอัฐารส วิหารพระสังกัจจายน์วัดพระธาตุมา่น (วัดสุพรรณรังษี) เป็นวัดที่ครูบาศรีวิชัยสร้างและบูรณะ ภายในวัดมีอาคารเสนาเสนาะประกอบด้วยอุโบสถลักษณะรูปทรงศิลปะแบบพม่า ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ ปูชนียวัตถุรูปทรงศิลปะแบบพม่า (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน, ออนไลน์) ซึ่งเมื่อศึกษาจะพบว่า ครูบาเจ้าศรีวิชัยได้ไปบูรณะซ่อมแซมวัด เจดีย์ วิหาร และอื่น ๆ ในหลายจังหวัด ได้แก่ จังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดตาก จังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยา จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น

3) อิทธิพลการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน สืบเนื่องจากหลังจากการอุปสมบทแล้ว สิริวิชัยภิกขุก็กลับมาจำพรรษาที่อารามบ้านปางอีก ๑ พรรษา จากนั้นได้ไปศึกษากัมมัฏฐาน และวิชาอาคมกับครูบาอุปละ วัดดอยเตด อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ต่อมาได้ไปฝากตัว เป็นศิษย์ของครูบาวัดดอยคำอีกด้วย และอีกท่านหนึ่งก็คือว่าเป็นครูของครูบาศรีวิชัย คือครูบาสมณะ วัดบ้านโง้งหลวง ซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ ด้วยท่านมีความปรารถนาที่จะบรรลุธรรมะอันสูงสุด ดังปรากฏจากคำอธิษฐานบารมี ที่ท่านอธิษฐานไว้ว่า “...ตั้งปรารถนาขอหื้อได้ถึงธรรมะ ยึดเหนี่ยวเอาพระนิพพานสิ่งเดียว...” และมักจะปรากฏความปรารถนาดังกล่าว ในตอนท้ายของคัมภีร์ไบลาน ที่ท่านสร้างไว้ทุกเรื่อง (ธรรมะออนไลน์) ดังนั้น ครูบาเจ้าศรีวิชัยได้มีหลักปฏิบัติแบบการถ่ายทอดธรรมะนิยมการปฏิบัติในลักษณะพุทธแบบดั้งเดิมของพื้นที่วัฒนธรรมแบบภาคเหนือและครูอุปชฌาย์ โดยการนั่งสมาธิเจริญภาวนามากกว่าการอ่านหนังสือธรรมจากหนังสือ แม้ว่าการปฏิบัติของตนท่านจะใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ฉ้นวันละมือ ละการเคี้ยวและการสูบใบยา ละเมี่ยง และหมาก แต่ด้วยชื่อเสียงที่มากจากการบำเพ็ญตบะอย่างเคร่งครัด การใช้ชีวิตแบบสมณะ ฉ้นมังสะวิรัตเฉกเช่นเดียวกับพระมหากัสสปะเถระ ผู้เป็นต้นแบบการถือธุดงค์วัตรอย่างเข้มงวด ซึ่งลักษณะดังกล่าวย่อมแสดงถึงภาวะเป็นพระสายป่าเน้นวิปัสสนากรรมฐานเป็นที่ตั้งและยึดถือธรรมะนิยมตามแบบอย่างชัดเจน (พิสิษฐ นาสี, 2557 : 7) หากมองในเชิงสังคม

ภาคเหนือจะสอดคล้องกับหลักปฏิบัติที่ค่อยชัดเจนโดยสำนักวัดปฏิบัติจะมีมากมายแต่แบบอย่างของวัฒนธรรมไทยภาคเหนือจนถึงปัจจุบัน

4) อิทธิพลการอบรมสั่งสอนศรัทธาประชาชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม เพราะครูบาศรีวิชัยได้ชื่อว่าเป็นผู้ถือปฏิบัติเคร่ง มาตั้งแต่เป็นสามเณร ดังเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มักน้อย ถือสันโดษ และเว้นอาหารที่มีเนื้อสัตว์เจือปน ตลอดจนงดกระทั้งหมาก เมี่ยง และบุหรี่ ทำให้คนทั่วไปเห็นว่า ครูบาเป็นผู้บริสุทธิ์ ที่มีลักษณะเป็น“ตนบุญ” คนทั้งปวงต่างก็ประสงค์จะทำบุญกับครูบา เพราะเชื่อว่าการถวายทานกับภิกษุผู้บริสุทธิ์เช่นนั้น จะทำให้ผู้ถวายทานได้รับอานิสงส์มาก เงินที่ประชาชนนำมาทำบุญ ก็นำไปใช้ในการก่อสร้างสาธารณประโยชน์ และบูรณะศาสนสถานและศาสนวัตถุ งานก่อสร้างดังกล่าวโดยท่านมักจะสอนประชาชนว่า “เครื่องประดับขัตติยนารีทั้งหลาย มีแก้วแหวนเงินทอง เป็นต้นหากามคุณ เหมือนดั่งน้ำผึ้งแช่ยาพิษ สำหรับนำความทุกข์มาใส่ตัว โดยปมีประโยชน์สิ่งใดเลย แม่น้ำคางคายมนา อีรวดี มหิ มหาสรพุ ซึ่งเป็นแม่น้ำใหญ่ทั้ง 5 แม่น้ำนี้ แม่น้ำจักเอามาอาบให้หมดทั้ง 5 แม่น้ำนี้ ก็บ่อาจจะล้างบาป คือความเดือดร้อนภายในให้หายได้ ลมฝนลูกเห็บ แม่น้ำจะตกลงมาหลายท่า เย็นและหนาวสักปานใด ก็บ่อาจเย็นเข้าไป ถึงภายใน ให้หายจากความทุกข์เวทนาได้ ศีล 5 เป็นอริยทรัพย์เป็นต้นเหตุแห่งความบริสุทธิ์ เป็นน้ำทิพย์สำหรับล้างบาป คือความเดือดร้อนภายในให้หายได้ เมื่อศีลบริสุทธิ์แล้ว สมาธิ ความตั้งมั่นก็จะมีมา แล้วให้ปลุกปัญญา ปัญญาที่จักเกิดมีขึ้นได้ คือ ให้หมั่นรำลึกถึงตัวตนอยู่เสมอ ว่า บิเซตว บิเซตณ จนเห็นแจ้งด้วย ปัญญาของตน จึงเป็นสมุทเทพประธานกิเลสหมดแล้ว จิตเป็นวิมุตติ หลุดพ้นจากความทุกข์ ทั้งมวลได้” (ธรรมะออนไลน์) นอกจากนี้ยังสอนว่า “ข้อปฏิบัติที่จะให้พ้นทุกข์ได้ ก็คือรักษาศีลบริสุทธิ์เสียก่อน ความตั้งมั่นก็จะมีขึ้น เพราะฉะนั้น ปุณฺชนทั้งหลาย ผู้แสวงหาความสุขใส่ตัว จงพากันรักษาศีลให้บริสุทธิ์เถิด เมื่อศีลบริสุทธิ์แล้ว สมาธิความตั้งมั่นก็จักเกิดมีมาแล้ว ให้ปลุกปัญญาๆ ก็หากจักเกิดมีขึ้น ให้หมั่นระลึกถึงตนอยู่บ่อย ๆ ว่ามิใช่ตัวตนเป็นธาตุทั้ง ๔ ชั้น ๕ ทั้งอาการ ๓๒ โสโครก เป็นตัวทุกข์ตัวแก่ ตัวเจ็บ ตัวตาย มิใช่ตัวอันจักตามไปในโลกหน้า ให้เห็นแจ้งด้วยปัญญาของตนเองแน่นอนลงไปแล้ว จึงเป็นสมุจเจตพหวน กิเลสหมดแล้ว จักเป็นวิมุตติ หลุดพ้นจากความทุกข์ได้เป็นอรหันต์จริง” (ไพรินทร์ ณ วันนา, 2560). ดังนั้น คำสอนที่เกี่ยวกับเรื่องศีลธรรมท่านมักจะเน้นย้ำอย่างมากต่อกระบวนการพัฒนาตนเองของประชาชนที่ใกล้ชิดและผู้ที่ร่วมเดินทางไปกับท่านทุกหนทุกแห่งทั้งภาคเหนือและการปฏิบัติตามของประชาชนที่เลื่อมใสศรัทธาต่อครูบาเจ้าศรีวิชัย

5) อิทธิพลการเทศนาสั่งสอน พร้อมกับเผยแพร่พุทธศาสนาด้วยการจาริกธุดงค์วัตร ครูบาศรีวิชัย ท่านได้รับการยกย่องอย่างในฐานะผู้บุกเบิกการพัฒนาสังคมตามแนว พระพุทธศาสนาการมองไปที่จุดศูนย์แห่งการพัฒนาได้แก่ คน ซึ่งรูปแบบการพัฒนาสังคมของท่านจะ มีกิจกรรมหลักอยู่ 3 ลักษณะใหญ่ ได้แก่ 1.การเทศนาสั่งสอน พร้อมกับเผยแพร่พุทธศาสนาด้วยการ จาริกธุดงค์วัตร 2.การจารัดลอกพระไตรปิฎกและพระธรรมวินัย ตลอดจนชาดกต่าง ๆ ลงใน คัมภีร์ใบลาน และ3.การสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม ซึ่งถือเป็นกิจกรรมหลักที่สำคัญที่สุดใน กระบวนการครูบาเจ้าศรีวิชัย โดยพุทธสถาปัตยกรรมทั้งหมด ก่อปรด้วย พระธาตุเจดีย์ วิหาร โบสถ์ หอธรรม(หอไตร) มณฑปรอยพระบาทและเสนาสนะอื่น ๆ รวมถึงสาธารณะประโยชน์ เช่น ถนน สะพาน โรงพยาบาล โรงเรียน เปรียบเสมือนการสร้างทานให้ผู้คนมากราบไหว้บูชา ได้มาใช้สอย ถือ เป็นตัวแทนของผลบุญที่ใช้ในการบำเพ็ญเพียรบารมีอย่างหนึ่งของครูบาเจ้าศรีวิชัย (สามารถ บุญรัตน์) ดังนั้น จากการบำเพ็ญตะบะอย่างเคร่งครัด การใช้ชีวิตแบบสมณะ ฉันทมังสะวิรัตเนกเช่นเดียวกับพระมหากัสสปะเถระ ผู้เป็นต้นแบบการถือธุดงค์วัตรอย่างเข้มงวดแสดงถึงภาวะเป็นพระสายป่าเน้นวิปัสสนากรรมฐาน(พิสิขฺฌ์นาสี, 2557 : 7) กล่าวได้ว่า การเผยแพร่พุทธศาสนาด้วยการจาริกธุดงค์วัตรเป็นรูปแบบของสายพระป่าสายกรรมฐานที่มุ่งถึงการปฏิบัติธรรมมากกว่าการศึกษาจากหนังสือโดยตรงทำให้วัตรปฏิบัติตนจะโน้มเอียงไปยังข้อวัตรปฏิบัติที่ค่อยข้างเคร่งครัดไปด้วยศีล และการถือธุดงค์วัตรในลักษณะต่าง ๆ ดังเนกเช่นพระมหากัสสปะเถระในยุคพุทธกาล

สรุป และข้อเสนอแนะ

การเสนอบทความเรื่อง “อิทธิพลการปฏิบัติตนของครูบาศรีวิชัยต่อสังคมไทยภาคเหนือ” ที่มุ่งให้ความสำคัญไปที่ตัวบุคคลที่ทรงอิทธิพลในอดีตจนถึงปัจจุบันได้สะท้อนสภาพของสังคมไทยภาคเหนือที่คงไว้ซึ่งกระแสแห่งศรัทธาต่อครูบาเจ้าศรีวิชัยอย่างเคร่งครัดก่อกำเนิดรูปแบบ ประเพณี วัฒนธรรม และจารีตการปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันในหลากหลายมิติที่ทำให้ นักวิชาการ นักวิจัยทั้งไทยและต่างประเทศได้ให้ความสำคัญต่อขบวนการดังกล่าว แม้กระทั่วการให้ความสำคัญมีการยกระดับศักยภาพและวิถีทางอารยธรรมไปสู่ความเป็นสากลเพื่อยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกต่อไป ดังนั้น บทความนี้พยายามชี้ประเด็นให้เห็นว่า ครูบาเจ้าศรีวิชัยมีอิทธิพล ได้แก่ การงดการฉันทะ การสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน การอบรมสั่งสอนศรัทธาประชาชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม และการเทศนาสั่งสอน พร้อมกับเผยแพร่พุทธศาสนาด้วยการจาริกธุดงค์วัตร แม้ว่าจะมีอิทธิพลอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น การห่มผ้าจีวร การถือพัด

ตาล การแหวนลูกประคำ เป็นต้น จะไม่นำเสนอได้ด้วยเพราะเห็นว่าอาจจะต้องมีการวิเคราะห์
ภาพลักษณ์ของพระรุ่นใหม่ที่มีผู้ได้แต่งเติมไว้แล้ว ซึ่งสิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดเพื่อชี้ให้อัทธิพลและกระแสที่
ต่อความคิดของคนรุ่นหลังให้ได้ศึกษาและปฏิบัติตามกันต่อไป

References

- แคเธอรีน บาววี (Katherine A. Bowie). (2565). ‘ครูบาศรีวิชัย’ นักบุญแห่งล้านนา ภัยความมั่นคง
ต่อกระบวนการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://waymagazine.org/khruba-srivichai/> [วันที่ 18 เมษายน 2566].
- ธรรมะออนไลน์. ครูบา ศรีวิชัย (สิริวิชัย ภิกขุ). [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล :
http://www.thammapedia.com/sankha/his_srivichai.php [วันที่ 18 เมษายน 2566].
- พระนฤพันธ์ ญาณิสโร. (2562). วิถีครูบา: แนวคิดและกลไกการพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม. วารสาร
ศิลปการจัดการ. 3 (3), (กันยายน – ธันวาคม) : 205-222.
- ไพรินทร์ ณ วินนา. (2560). การศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติอารยธรรมวิถีของสี่ครูบาในจังหวัด
ลำพูน. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน.
- พิสิษฐ์ นาสี. (2557). ศึกษาครูบา ครูบาศึกษา : ข้อถกเถียงว่าด้วยเรื่องความเชื่อ แนวทางและการ
ปฏิบัติของครูบาในพระพุทธศาสนาแบบล้านนา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิมล สุขแดง. ชุมชนพระบาทห้วยต้ม. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://cbtthailand.dasta.or.th/webapp/community/content/40/> [วันที่ 18 เมษายน 2566].
- สามารถ บุญรัตน์. (2560). อารยธรรมวิถี 4 ครูบา : แนวคิดและกระบวนการพัฒนาสังคมในจังหวัด
ลำพูน. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สิงฆะ วรรณสัย. เปิดประวัติ "ครูบาศรีวิชัย" ต้นบุญแห่งล้านนา ไทยจ่อเสนอเป็นบุคคลสำคัญของโลก.
[ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://www.sanook.com/news/8801986/> [วันที่ 18
เมษายน 2566].
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน. การปฏิสังขรณ์ ของครูบาศรีวิชัย. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล :
<https://krubasri.info/การปฏิสังขรณ์-ของครูบาศรี/> [วันที่ 18 เมษายน 2566].